

**gospodarske, obrtniške in narodne.**

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

**V Ljubljani 27. novembra 1891.**

**Sedanji politični položaj in Slovenci.**

V.

Obširno smo že o tej zadevi govorili. Dokazali smo, da je mladočeška politika spravila nas Slované v jako kritičen položaj. Žal, da nasledkov svojih političnih grehov ne bodo prenašali jedino Čehi, temveč tudi drugi Slovani, v prvi vrsti tudi mi Slovenci. Nas bodo žalostne posledice tem huje zadele, ker v nekaterih krajih po Slovenskem naša narodnost še ni posebno utrjena in se je narod prav za prav še le zavedati začel. Najmanj kacih deset let mirnega dela bi bili še potrebovali, da bi bili pripravljene za hude narodne boje, ki čakajo nas. Pri nas so mnogi z veseljem pozdravili zmago Mladočehov, kakor bi ta zmaga zares pomenjala za nas avstrijske Slované začetek boljše dobe. Trezno misleč politik je pa takoj obžaloval, da so se stvari tako zasukale, sluteč, da iz tega nič dobrega priti ne more. In res kake nasledke imajo uspehi Mladočehov, to smo čutili te dni v državnem zboru na Dunaju. Z ministerske klopi je zapihala huda burja na nas Slované. Minister Gautsch je naravnost odklonil naše zahteve, govoril je tako, kakor poprej še nemškoliberalni ministri nikdar niso govorili.

Od slovenske strani mu seveda odgovora niso ostali dolžni. Pa kaj se hoče. Ministri imajo debelo kožo in se jih najhujše besede navadno ne primejo. Njim drugega ne imponuje, kakor večina zbornice. Zaradi tega so pa v državnem zboru najgorečnejše besede le bob v steno. Če bi se z govori res dalo kaj posebnega doseči, morali bi Slovenci že davno imeti vse pravice. Od začetka parlamentarne dobe do danes smo Slovenci v državnem zboru imeli največ dobrih govornikov. Vsaka stranka, tudi mladočeška, ima mnogo mož, ki le kimajo in odmahujejo v državnem zboru, mej Slovenci je pa poslanec, ki bi molčal, bil vedno bela vrana, rekli bi skoro neznan prikazen. S tem ne odrekamo važnosti parlamentarnemu govorništvu, temveč smo le hoteli dokazati, da je poleg govorništva v državnem zboru še kaj drugega treba.

Noben minister bi se ne bil upal tako govoriti, kakor je Gautsch, dokler so bili Staročehi v državnem zboru. Še le, ko so Mladočehi razbili večino, je kaj takega mogoče. Poljaki so začeli hoditi svoja pota, od kar dr. Riegra ni v državnem zboru. Z Mladočehi se nečejo pajdašiti, ker so nekateri mladočeški vodje jih nepremišljeno žalili. Govorili so o Poljaki tako, kakor utegne pisati kak zakoten list, nikakor pa še ne glasilo kake resne stranke. Vedeti bi bili morali, da so Poljaki odločilen faktor v notranji politiki avstrijski. Najbolj so pa Poljake odtujili od sebe s svojo rusofilsko politiko. Nikdo seveda od Čehov ne more zahtevati, da bi gojili sovraštvo do Rusov, a vednega obožavanja ruske politike pa le ni bilo treba, ker je vsakdo moral vedeti, da to v srce žali Poljake, ki so ravno tako Slovani kakor Rusi, za nas avstrijske Slované pa še bližji, ker so podložniki našega svetlega cesarja.

Levica ima sedaj silen vpliv na Dunaji. Do tega vpliva ji je pripomogla le mladočeška politika. Da letos pri državnozborskih volitvah niso zmagali Mladočehi, bi Plener še danes lepo sedel v opoziciji in na njegove želje bi se ravno toliko ozirali, kakor so se, ko je še Dunajevski ministroval. Brez levice sedanja vlada nima večine, ker Mladočehov zaradi Poljakov in pa zaradi za sedanji čas pretiranih zahtev ni mogoče vzeti mej večino. Na Mladočehe se noben minister opirati ne more, ali bolje Mladočehi nobene vlade podpirati ne morejo. Češkega državnega prava sedaj nobena vlada uresničiti ne more, drugače je pa Mladočehi podpirati ne morejo zaradi obljub danih svojim volilcem. Da bode levica tudi izkoristila sedanji za njo ugodni položaj, je bilo pričakovati. Počasi sicer, ali zaradi tega so tem gotoveje sili proti svojemu smotru. Sedaj so se mu že jako približali. Vsak čas je pričakovati, da nekateri levičarji pridejo v ministerstvo. Taaffe pa že sedaj ne more vladati, kakor bi hotel, temveč se mora pri vsakem koraku že ozirati na levico. Vpliv liberalnih članov ministerstva in pa liberalne stranke raste. To smo videli te dni.



Naučni minister seveda ni povedal, kaj ga je vodilo, ko je tako govoril proti slovenskim zahtevam. Znano je sicer, da Gautsch ni prijatelj nam Slovincem, ali vendar je težko verjeti, da je govoril prav iz lastne inicijative. V tem nas potrjuje tudi slavospev, katerega mu je pel koroški levičar Gohn. Zdi se nam, da je vsa stvar bila že poprej dogovorjena. Levica je zahtevala, da se minister postavi proti težnjam koroških Slovencev in Gautsch je jim ustregel. Dal je razumeti, da rekurzov zastran slovenskih šol ne bode ugodno rešil, da bode treba torej pritožb še na državno sodišče. S tem je dovolj povedal, da imamo Slovenci pričakovati najhujšega boja, kakeršnega nismo imeli, odkar imamo ustavo. Ne smemo misliti, da bode vlada in njeni zavezniki se omejili na Koroško, temveč kmalu bodo po vsem Slovenskem začeli boj proti nam. Bati se je, da se odpravi vse to, kar smo po hudem boju dosegli v desetih letih glede srednjih šol. Dolgo ne bode trajalo, da se bode v pisarne jela pri oknih in in vratih vrvati nemščina. Ministerski ukazi o rabi slovensščine se bodo pozabljali, uradniki jih bodo prezirali; vedoč, da s tem ustrezajo najvišjim krogom in nadejajoč se, da se slovenske stranke v vsakem slučaju ne bode pritožile na višja mesta, pa tudi tuje našega jezika ne vešče uradnike bodo nam jeli urivati. Levičarji in uradniki levičarskega duha bodo sedaj vse strastneje delali proti nam, nego so pod prejšnimi liberalnimi vladami. Tedaj se je sploh mislilo, da se Slovenci itak kmalu ponemčimo, zlasti koroški Slovenci se že sploh niso jemali v poštev. Sedaj pa vedo, da je v nas več življenske moči, nego se je je nam prisojevalo, da je torej treba porabiti tudi vsa sredstva, če se hoče nas raznaroditi in zavreti naš narodni napredek, da smo mi trd oreh, ki se ne da tako lahko streti. Naučni minister je vso svojo jezo stresel tudi nad koroškim „katoliškim političnim in narodnogospodarskim društvom“. Videlo se mu je, da mu je to društvo posebno trn v peti, ker je organizovalo koroške Slovence. Ravno tako zoprna so pa vladi in levičarjem tudi vsa druga društva, ki pospešujejo narodno zavest. Proti „Družbi sv. Cirila in Metoda“ se je že začelo delovati. Delajo se jej vse mogoče ovire. Čuditi se ne bomo smeli, če bode vlada tu in tam tudi kako slovensko društvo razpustila. Na vse moramo biti pripravljeni. Kakor našim nasprotnikom ni sveta v ustavi zagotovljena narodna enakopravnost, ravno tako jim tudi ne bode sveto pravo ustavno zagotovljeno pravo shajanja in zborovanja.

Naša narodna dolžnost je sedaj, da se pripravimo na boj, ki nas čaka. Zato je pa treba, da pozabimo naše domače prepire, da ne iščemo več tistega, kar nas razdružuje, temveč to, kar nas druži. Samo, če bomo jedini, moremo ubraniti naše narodne svetinje. Poleg tega pa moramo biti pogumni. Naše zahteve so pravične in se opirajo na zakone in na ustavo. Ustave pa tudi levica ne bode smela dolgo brezozirno teptati z nogami. Njena moč ni toliko v višji kulturi nemškega naroda, kajti baš avstrijski Nemci se v omiki ne morejo meriti s Slovani.

Moč levičarjev je v veliki meri v sedanji ustavi, zato se pa tudi radi ponašajo kot varuhi ustave. Naj le začno brezozirno podkopavati ustavo, podkopali bodo sebi stališče. Zaradi tega smemo biti preverjeni, da bode nam tudi še lepše solnce sijalo, če tudi se sedaj nam zatemnuje nebo.

## Srednje šole.

### Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

(Konec.)

Drugo jednako važno vprašanje, o katerem smo že tudi večkrat govorili v tej zbornici, je pa obnovljenje kranjske gimnazije, ki se je odpravila z znanim nesrečnim ministerskim ukazom.

Verjemite mi, gospoda moja, da se mi in deželni zastop kranjski nikakor iz upornosti proti vladnim naredbam, trmoglavosti in trdovratnosti vedno ne obračamo do vis. vlade s peticijami in resolucijami, da bi obnovila odpravljeno kranjsko gimnazijo, temveč k temu nas sili hujna in velika potreba. Tudi lani je kranjski deželni zastop sklenil peticijo na visoko zbornico poslancev, v kateri opozarja, koliko bi bila potrebna gimnazija v Kranju, da je tam jako pripravno gimnazijsko poslopje, zdrav in lep kraj, ceno življenje in pa da je nižja gimnazija v Ljubljani že prenapolnjena. Visoka učna uprava pa naše peticije ni uslišala, da bi obnovila gimnazijo v Kranju, temveč je osnovala novo nižjo gimnazijo v Ljubljani, katera naj bi imela dvojen namen. Nadomestila naj bi kranjsko nižjo gimnazijo in pa odpomogla prevelikemu številu učeucev na ljubljanski veliki gimnaziji.

Pa ta namen se je le na pol dosegel. Ker se je osnovala nova gimnazija v Ljubljani, pomanjšalo se je res število učencev tamošnje višje gimnazije. Koncem 1889/90. leta je štela 800 učencev, koncem poslednjega šolskega leta pa samo 528. Na novi nižji gimnaziji je pa bilo 300 učencev. Kranjska gimnazija se pa s tem ni nadomestila. Število učencev vedno narašča, odkar se je odpravila gimnazija v Kranju, in se je poslednja leta povejšala na kacic 200. Višja gimnazija je ob začetku letošnjega šolskega leta štela zopet 615 učencev, torej skoro 100 več, nego koncem poslednjega šolskega leta. Na nižjo gimnazijo se je pa vpisalo 390 učencev, torej 100 več, nego jih je bilo koncem poslednjega šolskega leta. Mnogo je višjih gimnazij, ki nemale toliko učencev. (Čujte! Čujte!)

Sicer se je polovičarski uspeh dosegel z žrtvami, ki niso v nobeni razmeri z vspehom. Te žrtve ne zadevajo le državne blagajnice, temveč tudi duševni in telesni blagor šolske mladine. (Tako je!) Zadevajo najdragocenejši zaklad, katerega imajo stariši, zadevajo otroke. Gospoda moja, visoka učna uprava je novoosnovano nižjo gimnazijo umestila v prostore starega gimnazijskega poslopja, ki v nobenem oziru ne ugaja zahtevam gimnazijskega poslopja sploh. (Odobrovanje govornikovih somišljenikov). Zares se je čuditi, da si je visoka učna